

Orebladet

Årg. 15

Nr. 2 – 2012

Medlemsblad for Trøndelagsavdelingen
av Norsk Botanisk Forening

Hvitmyrak i Gauldalen – Ormetunge funnet i Åfjord kommune
Møteprogram våren 2013

OREBLADET
ISSN 1501-4924

Orebladet utgis av: Norsk
Botanisk Forening,
Trøndelagsavdelinga (NBF-TLA)

Postadresse: Vitenskapsmuseet,
Seksjon for naturhistorie, 7491
Trondheim

e-post adresser:
orebladet@nbf-tla.org
Foreningen:
post@nbf-tla.org

Nettadresse:
<http://www.nbf-tla.org>

Redaktør: Ingar Pareliussen

Abonnement: Bladet utgis med
to nummer i året. For medlemmer av
Trøndelagsavdelingen av NBF
inngår Orebladet i medlemskapet.
Abonnementspris for
ikke-medlemmer er for 2012 kr
125,- (abonnementet løper til det
blir sagt opp).

Manuskripter: Manuskripter kan
 gjerne sendes som vedlegg til
e-post, eller sendes i posten
maskinskrevet eller tydelig
håndskrevet.. Enkel linjeavstand.
Overskrifter uthes. Norske
plantenavn skal brukes der disse
finnes. Latinske navn skal stå i
kursiv etter det norske navnet uten
bruk av bindestrek eller parentes.

Illustrasjoner Redaksjonen
ønsker illustrasjoner i form av
strektegninger, diagrammer eller
foto (enten digitale, papirkopier
eller dias). Merk foto som skal
returneres med navn og
returadresse.

Frist for manuskripter
Vårnummer: 1. mai. Høstnummer: 1.
november

Styret i NBF-TLA: Inger
Gjærevoll leder og kasserer, Berit
Forbord Moen FNF-kontakt, Egil
Ingvar Aune sekretær, Harald Hove
Bergmann nestleder og
regionkontakt for Villblomstenes
dag, Harald Vik-Mo ansvarlig for
lokalfloraprojektet, Håkon Holien
kontakt mot ekskursjonskomiteen.

Ekskursjonskomité: Arne
Jakobsen, Sigmund Sivertsen og
Einar Værnes

Revisorer: Jan Erik Kofoed og
Ottar Michelsen

Valgkomité: Vibekke Vange og
Dag-Inge Øien

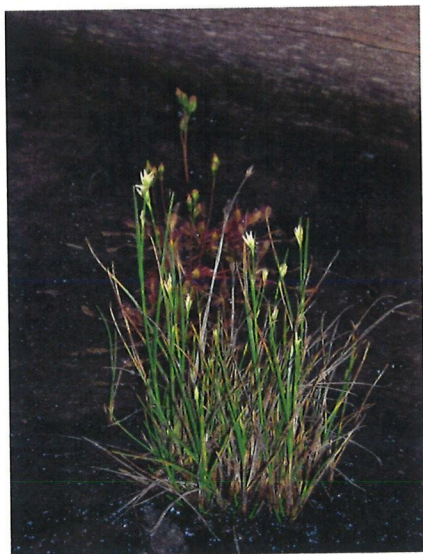
e-postadresse? Om du sender
en e-post til oss vil du bli påminnet
om møter, ekskursjoner og andre
foreningsaktiviteter. Husk å gi oss
beskjed om du bytter epostadresse.

Forside: Rød honningvokssopp –
Øyan ved Selnes, Åfjord.
Foto:©Geir Gaarder.

Hvitmyrak *Rhynchospora alba* – sjelden i Gauldalen?

Leif Persen Galten

Hvitmyrak *Rhynchospora alba* (L.) Vahl (figur 1) er vanlig i Trøndelag inn til Orkanger, Trondheim, Klæbu og østsida av Trondheimsfjorden, men i Gauldalen later den til å være en sjelden plante. Det er registrert bare 10 funn på Artskart (2012) i nedre del av dalen (Melhus), ved Benna, Ånøya, Bøvra (Restad) og i Tømmesdalen på vestsida og i Vassfjellet og ved Målsjøen/Tanem på østsida av dalen, samt på Løremyra i dalbunnen sør for Lundamo.

Figur 1. Hvitmyrak og smalsoldogg. Haukdalsmyra 13.8.2010.

Høsten 1966 utga Tore Ouren sin lokalflora for Haltdalen og kunne endelig føre hvitmyrak i artslista. Han hadde da arbeidet i midtre del av dalføret i 20 år. Foruten å gjennomføre en hovedfagsoppgave om søterot i Budal og Singsås (Ouren 1950), hadde han begått lokalfloraer for Budal (1952), Sokenedal (1959), Singsås (1961) og Støren (1964). Hvitmyrak er ikke nevnt i noen av dem. Først sommeren 1966 fant han og Kjell Ivar Flatberg hvitmyrak nesten samtidig og i nokså samme området nettopp i Haltdalen, på sørsida av Gaula, ved Bollingmo i Dragåsen og ved Gåstjønna vest for Flatberg (Ouren 1966, Artskart 2012). Seks år seinere fant Ouren igjen arten i Dragåsen, men nå lenger vest, ved Langåsen i Midtre Gauldal (Singsås). I 1983 samlet Per Steinar Sommervold hvitmyrak på Lekåsen sør for Støren kirke.

Flere registreringer fra Gauldalen fins ikke på Artskart (2012). Tre funn er over 100 år gamle, mens bare ett funn – fra Solemstjønna ved Benna – er fra etter tusenårsskiftet. På Klæbu-sida av Målsjøen er det imidlertid registreringer fra 2005.

Plantegeografisk og økologisk status

Hvitmyrak er en sirkumboreal art med sørlig tendens (Lid & Lid 2005, Moen 1998). Arten er vanlig til og med sørboreal sone og med spredte forekomster opp i mellomboreal

sone (op.cit.). Det betyr at den i Fennoskandia vokser i et bredt belte nordover langs kysten til Bodø, langt opp i dalene på Østlandet, i Sør-Sverige og opp rundt Bottenviken, i Sør- og Midt-Finland og inn i Baltikum. Planten er en karakterart i ombrotrofe mykmatte/løsbunnssamfunn, men vokser også i fattig minerotrof vegetasjon (Fremstad 1997). Ombrotrof vegetasjon kan danne såkalte høymyrer, som er nedbørsmyrer med en tydelig hvelvet kuppel av torv på midten og med en karakteristisk smal minerotrof sone, en lag, mot fastmarka (figur 2). I Norge fins store høymyrer bare i lavlandet opp til og med sørboreal sone, som i Gauldalen går oppover til grensa mot Holtålen kommune nettopp ved Dragåsen (Moen 1998). Høymyr med mykmattesamfunn karakterisert av hvitmyrak og vassvormose *Sphagnum cuspidatum* blir gjerne brukt som en av skillekarakterene mot mellomboreal sone (op.cit.). Vegetasjonstypen regnes som en lavlandsutforming med utbredelse fra sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon O3 til overgangsseksjon OC (Fremstad 1997). Hvitmyrak vokser imidlertid også i andre typer ombrotrofe og minerotrofe myrer og kan da som før nevnt, gå helt opp i mellomboreal sone. Frikoblet fra høymyr er den da en av skillekarakterene mot nordboreal sone (Moen 1998). Med unntak for Løremyra (75 moh.) ligger funnene i Gauldalen fra godt opp i sørboreal til grensesjiktet til mellomboreal sone

(170 – 360 moh.).

Gjenfangster og nytt funn

Store høymyrer er ikke vanlig oppover i Gauldalen. Men Haukdalsmyra 2 km sørvest for Støren kirke i Midtre Gauldal, i 230m høyde, er et over 1 km² stort myrkompleks der den nordre tredelen av myra er nettopp høymyr. Dessverre ble myra grøftet en gang på 1960-tallet i et optimistisk håp om å vinne ny dyrkjingsjord. En stor kanal løper fra nordenden og sør gjennom hele høymyra. Den sikkert en gang så flotte høymyr-kuppelen har falt sammen (figur 3). Men her er flotte og stedvis dominante bestand av hvitmyrak, både på nakent dy i høljer, et par steder med vassvormose, og nede i sjølve kanalen, eller i mykmatter dominert av lurvormose *Sphagnum majus*, bjørnetormose *S. lindbergii* og sivblom *Scheuchzeria palustris*. Sistnevnte vegetasjonssamfunn karakteriserer mellomboreal-nordboreal vegetasjonssone med mer kontinentale drag (Fremstad 1997). Noen av høljerne er forresten menneskeskapte; såkalte myrmiler til framstilling av tjære i en for lengst hensvunnen tid. Disse myrhullene har en lav ring av oppkastet og nedsunket torv rundt seg, til skille fra de naturlige høljerne (Eivind Nygaard pers. medd., se [http://www.riksantikvaren.no/filestore/3.9.11.Overflatebehandling-P](http://www.riksantikvaren.no/filestore/3.9.11.Overflatebehandling-Produksjonavtjaere.pdf)roduksjonavtjaere.pdf). Ombrotrofe fastmatter dominert av

småbjønnskjegg *Trichophorum cespitosum* ssp. *cespitosum*, sveltstarr *Carex pauciflora*, stivtorvmose *Sphagnum compactum* og dvergtorvmose *S. tenellum* samt beskjedent tresatt (furu *Pinus sylvestris*) tuemyr med røsslyng *Calluna vulgaris*, krekling *Empetrum nigrum* s.l., skinntryte *Vaccinium uliginosum*, torvull *Eriophorum vaginatum* og rusttorvmose *Sphagnum fuscum* dekker store areal og viser at vi befinner oss på grensa til mellomboreal sone (op.cit.). I de tørre tuene inngår også furutorvmose *Sphagnum capillifolium*, furumose

Pleurozium schreberi, grå reinlav *Cladonia rangiferina*, lys reinlav *C. arbuscula* og stedvis også hvitkrull *C. stellaris*. Myra har flere sørbo-reale og kystbundne trekk med arter som rødtorvmose *Sphagnum rubellum* og rome *Narthecium ossifragum*, mens gode indikatorer som klokkelyg *Erica tetralix* og kysttorvmose *Sphagnum austenii* synes å mangle. Myrkomplekset framviser for øvrig et mangfold av myrsamfunn og kan blant andre by på østlige og minerotrofe arter som blystarr *Carex livida* og nøkkesiv *Juncus stygius*.

Figur 2. Høymyr med tydelig hvelving. Blomstrende rome.. Lekåsen 8.8.2012.

Figur 3. Hvitmyrak i grøfta. Haukdalsmyra 13.8.2010

Figur 4. Hvitmyrak og jordvannssindikatoren flaskestarr. Lekåsen 8.8.2012.

Øst for Haukdalsmyra står Lekåsen som en over 100 m høy, nesten loddrett vegg opp over myra. Ved å gå rundt til østsida av åsen er det nokså greit å klatre opp. Så får man samtidig ved østfoten med seg vesle Enamyra, en praktfull rik bakkemyr med rødlistearten nebbstarr *Carex lepidocarpa* og med den kystbundne underarten storbjønnskjegg *Trichoporum cespitosum* ssp. *germanicum*. Oppå Lekåsen, 360 moh., er terrenget flatt og med en liten høymyr. Her er igjen store mengder hvitmyrak, slik som foran nevnte Per Steinar Sommervold konstaterte 1.8.1983 (figur 4). Myra er en sør-nordgående «tarm» på ca. 800 m x 150 m som faller av til minerotrof myr i både sør- og nordenden, og med klassisk, velformet lagg langs øst- og vestkanten. Store deler av myra er fastmatte-myr med småbjønnskjegg, sveltstarr, stivtorvmose, dvergtorvmose og stedvis kjøtt-torvmose *Sphagnum magellanicum*. Matter med rome dominerer stedvis og i større mengder enn nede på Haukdalsmyra. Tuemyra inn mot kantene er tørr røsslyng-myr med klassisk torvull og rusttorvmose på de minst tørre områdene og ellers med furutorvmose og grå reinlav. Mykmattene domineres av hvitmyrak, sivblom og dystarr *Carex limosa* (figur 5), enten på nakent dy eller stedvis i matter av lurvtorvmose og vortetorvmose *Sphagnum papillosum*. Sjølv på toppen av myra står det en og annen jordvannsavhengig

flaskestarr *Carex rostrata* og viser at avstanden ned til minerogent vann ikke er så stor. Myra er omgitt av furukoller med røsslyng og mye hvitkrull, hvilket gir et nordborealt, kontinentalt inntrykk. I laggen på østsida møtes sør og nord bokstavelig talt i hybridene ørevier x lappvier *Salix aurita* x *lapponum*.

Nord for Støren, på Hovin i gamle Horg herred (Melhus), i Tømmesdalen ved fylkesveien til Gåsbakken, fant Kjell Ivar Flatberg hvitmyrak 18.7.1972. I dag, 40 år seinere, er deler av den store myra i veikanten blitt til Kvennabakkan Skianlegg, med P-plass, varme-stue, startbu, garasjer og lysløyper med planerte, brede traseer (figur 6). Men på en seinhøsttur i 2012 kunne undertegnede konstatere at hvitmyraken lever i beste velgående. Myra er ingen høymyr, men har deler av høymyraktig karakter. Hovedinntrykket er imidlertid en klart ombrotrof/fattig minerotrof vegetasjon omgitt av tørre, små koller med bærlyngblandet røsslyngfuruskog. Torvmose-fastmatter der mest småbjønnskjegg, men også torvull og sveltstarr veksler på å dominere, er mest iøynefallende. Men store deler er også mykmatter og svartdy-løsbunn. Inn mot myrkantene er det røsslyng-dominert, tørr tuevegetasjon med rusttorvmose, furutorvmose og grå og lys reinlav. I tuvene stikker en og annen dvergbjørk seg opp. Hvitmyrak er stedvis dominant i mykmatter rett øst og nord for sjølve skianlegget.

Figur 5. Sørlig Hvitmyrak og østlig sivblom. Lekåsen 8.8.2012

I øst vokser arten i matter av dvergtorvmose, i grønne vasstorvmose-matter sammen med sivblom eller ute i dyhøljer i kanten av vasstorvmose-matter (figur 7).

I det hele tatt er vasstorvmosen mye mer framtrædende her enn på Haukdalsmyra og i Lekåsen. Nord for skianlegget står hvitmyrak i matter dominert av vortetorvmose. Helt ved det nordøstre hjørnet av myra er det en liten høymyraktig hvelving med en pytt på toppen. I pytten vokser flaskestarr, så avstanden ned til jordvannet er kort. Langs kantene står mengder av sivblom i mykmatte av lurvtorvmose. Helt ut i kanten av torvmosematta kryper en liten og litt skrantete bestand av hvitmyrak. Langs øst-

kanten løper myra ut i en lang, smal kile. Her blir vegetasjonen langs kantene rikere, og helt øst i bunnen av kilen er det plutselig en 10 m x 20 m stor, svakt hellende rikmyr med nebbstarr, småsivaks *Eleocharis quinqueflora*, rose-torvmose *Sphagnum warnstorfii*, beitetorvmose *S. teres*, myrstjernemosc *Campylium stellatum* og stormakkmose *Scorpidium scorpioides*! Helt inn mot fastmarka er det også en liten rome-matte, som ellers er nokså fraværende på denne myretasjen. Går man imidlertid langs løpetraseen rett nordover fra skianlegget, bærer det etter 150 m ned på neste store myrkompleks. Der er store areal med vekslende fastmatter og

Figur 6. Grønn matte av vasstørmose med strå av hvitmyrak og småbjønnskjegg.
Kvennabakkan Skianlegg 17.10.2012.

Figur 7. Hølje med kjøtt-tørmose foran, vasstørmose og hvitmyrak bak. 17.10.2012.

mykmatter/løsbunn i en streng-myraaktig struktur i svakt fallende myr, med mye rome i fastmattene. Hvitmyrak ble ikke funnet der.

Fra Kvennabakkan fortsatte høstjakta 2012 nord og ned, til den før nevnte Løremyra nord for Lundamo (75 moh.). Her fant Mikael Hagen hvitmyrak for 105 år siden, 30.8.1907 (Artskart 2012), og her er arten fortsatt rikelig til stede! Myra ligger på en høyde rett øst for E6 og er bare 150 m (Ø) x 200 m (N) stor. Sjøelve myra omkranses av furuskog, med bolighus i skogbrynet på brinken ut mot dalen i vest og nord og med kornåkre ned for myra i sør og i øst inn mot den nesten loddrette dalsida. Høyden med furuskogen og husene ses godt fra E6, hvor man akkurat her har et dalsøkk på motsatt side av veien med en stor, frodig bestand av legepestrot *Petasites hybridus*. Myrvegetasjonen er avgjort om-brotrof, men sparsom hvelving og knapt noen lag gir ikke inntrykk av tydelig høymyr. Østkanten mot dyrket mark er grøftet. Myrkanten består av lett bjørkeblandet (*Betula pubescens*) furuskog med vekslende dominans av blåbær *Vaccinium myrtillus*, tyttebær *V. vitis-idaea* og skinntryte. I bakkant av sjøelve myra, inn mot hager og åkre, er vegetasjonen rikere, med selje *Salix caprea*, gråor *Alnus incana*, rogn *Sorbus aucuparia*, litt bringebær *Rubus idaeus*, korsved *Viburnum opulus* og et par flotte hengebjørker *Betula pendula*. Småfuru ryk-

ker inn fra kantene og truer hele myrflata med gjenvoksing, særlig i sør. Myrflata er rik på tuer mellom nokså små matter. Krekling, litt røsslyng og mye torvull kler tuene, som er tørre med grå og lys reinlav på toppen, av og til erstattet med furumose eller også heigråmose *Rhacomitrium lanuginosum*. Småbjønnskjegg og sveltstarr veksler på dominansen i mattene, som også stedvis har tette bestand av hvitlyng *Andromeda polifolia*. Myra har et påfallende rødt preg som følge av store forekomster av røde og rødbrune torvmoser (figur 8). Det begynner allerede i myrkantene med stedvis dominans av tvaretorvmose *Sphagnum russowii*, mens fasettøyneaktig furutorvmose kler mange tuer. Rusttorvmosen forekommer bare sparsomt. I mykmattene er det stedvis store forekomster av rødtorvmose (øverst) og kjøtt-torvmose, stedvis også av brunrød broddtorvmose *Sphagnum fallax*. Spredt over myrflata er små, vannfylte gjøler. I disse står storvokste, vakre bestand av hvitmyrak, særlig sør og nord på myra (figur 9). Kanten av gjølene er mest kledd av mykmatter med rødtorvmose og kjøtt-torvmose, men dominans av lurvtorvmose, bjørnetorvmose og vortetorvmose ble også registrert. Et påfallende trekk til klar forskjell fra de andre beskrevne lokalitetene, er at sivblom ikke ble funnet. Vasstorvmose mangler også, antagelig fordi de vannfylte forsenkningene er for små.

Figur 8. Hvitmyrak og røde torvmoser på Løremyra. 19.10.2012.

Figur 9. Hølje med hvitmyrak, kjøtt-torvmose bak. Løremyra 19.10.2012

Konklusjon

Forekomstene av hvitmyrak på Haukdalsmyra og Lekåsen har lenge vært kjent og konstatert store og stabile. Mange andre myrer med lovende ombrotrof vegetasjon i Støren og Horg er undersøkt, men med negativt resultat. Men sein-høstbesøkene i 2012 på Kvennabakkan og på den eldgamle lokaliteten på Løremyra for å få litt påfyll til denne artikkelen, ga umiddelbart treff. Dag-Inge Øiens funn sør for Solemstjønna ved Benna 2.8.2002 er også et gjenfunn av en eldre forekomst, mens funn ved Målsjøen i Klæbu i 2005 praktisk talt ligger på samme myra som eldre registreringer på Melhus-sida av kommunegrensa. Arten holder seg med andre ord godt på voksestedene sine i dalføret, men har bare ett nyfunn (Haukdalsmyra).

Lokalitetene på Dragåsen-Flatberg er ikke reinventert. Avstanden dit fra Haukdalsmyra og Lekåsen er ca. 35 km. På denne strekningen er dalen trang og smal, med bratte lisider. Egnede myrer fins knapt før oppe på toppen av dalsidene, og det blir trolig for høyt for hvitmyrak. Men dalbunnen er ikke helt utelukket, for Løremyra på Lundamo viser at det ikke skal store myra til før arten står der! I elvesvingen rundt Dragåsen (Almåskroken) og fram mot Flatberg blir i alle fall dalbunnen igjen vid og med myrer i rett høyde (250–350 moh.). Det er neppe tilfeldig at det var i dette området arten ble funnet.

Det var nok heller ingen tilfeldighet at legendariske Tore Ouren var en av finnerne i Haltdalen. Han var en grensesprengende botaniker med mange overraskende funn. Hva hvitmyrak angår, er hans funn 4.9.1979 i et annet dalføre, i Vassklingmarka (350 moh.) et par kilometer vest for Tydal kirke, det klart østligste i Sør-Trøndelag og temmelig isolert. Forrige generasjons plantejegere skjønte at det er et spørsmål om å gå ut og lete. Det er mange flere planter enn hvitmyrak som er modne for reinventering. Skal vi gjøre en innsats for gjenfangster og nye funn i året som kommer?

Innsamlet materiale er deponert i TRH og vil vel i tidas fylde tilflytte Artsdatabanken. Navn følger Artsnavnebasen, <http://www2.artsdatabanken.no/artsnavn/Contentpages/Hjem.aspx>.

Litteratur

- Artskart 2012. <http://artskart.artsdatabanken.no>. Lest 22.10.2012.
- Fremstad, E. 1997. *Vegetasjonstyper i Norge*. NINA Temahefte 12: 1-279.
- Lid, J. & Lid, D.T. 2005. *Norsk flora*. 7. utgåva. Redaktør: Reidar Elven. Det Norske Samlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. *Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon*. Statens kartverk, Ilønefoss

Ouren, T. 1950. *Gentiana purpurea* L. i Trøndelag. Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab Museet. Årsberetning for 1949; s. 68-80.

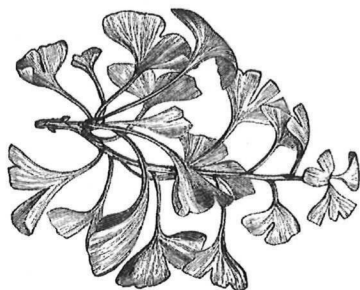
Ouren, T. 1952. *Floraen i Budal herred i Sør-Trøndelag*. Det Kgl. Norske Videnskabers Selskabs skrifter 1952 nr. 1; s. 1-101.

Ouren, T. 1959. *Floraen i Soknedal herred i Sør-Trøndelag*. Årbok 1959 for Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet, s. 71-121.

Ouren, T. 1961. *Floraen i Singsås herred i Sør-Trøndelag*. Årbok 1961 for Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet, s. 5-73.

Ouren, T. 1964. *Floraen i Støren herred i Sør-Trøndelag*. Årbok 1964 for Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet, s. 7-78.

Ouren, T. 1966. *Floraen i Haltdalen herred i Sør-Trøndelag*. Årbok 1966 for Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet, s. 25-102.

Ormetunge *Ophioglossum vulgatum* – funnet på Grimstadøya i Åfjord kommune som ny for Sør-Trøndelag fylke.

Av Geir Gaarder, Tingvoll

Vinteren 2011/2012 fikk vi i Miljøfaglig Utredning i oppdrag fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag å foreta en kvalitetssikring og supplerende naturtypekartlegging i Åfjord kommune. Dette skulle i all hovedsak basere seg på nytt feltarbeid, noe som ble gjort i løpet av to perioder sommer og høst 2012.

Første gangs naturtypekartlegging ble gjennomført i 2003 av Viten-skapsmuseet (Aune 2003). Denne baserte seg dels på nytt feltarbeid, men også innsamling av eksisterende kunnskap. Flere botanikere har valfartet til Åfjord i nyere tid, og ikke minst har Roy Humstad (1949-2003), som var født og oppvokst i kommunen, gjort relativt grundige undersøkelser av karplantefloraen her. Selv om Åfjord er en ganske variert og spennende botanisk sett, hadde vi derfor ikke store forventninger om å gjøre nye, viktige karplantefunn.

Vi gjorde likevel flere interessante funn under vår sommerekspedisjon, med regionalt uvanlige arter som fuglereir, lundkarse, svarterteknapp og vårmure, alle eksterne funnopplysninger er basert på Artskart.

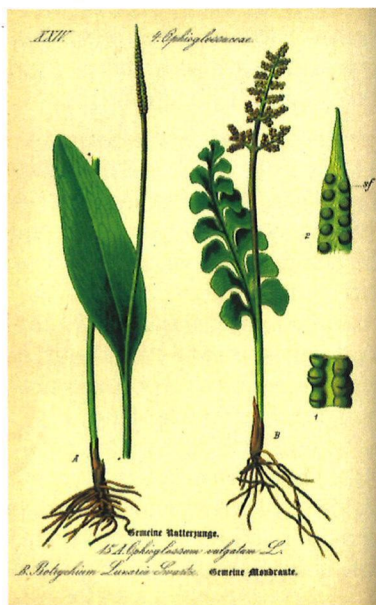

Figur 1. Utbredelseskart for ormetunge *Ophioglossum vulgatum* i Norge, basert på Artskart (Artsdatabanken 2012), der den nye lokaliteten i Åfjord er lagt inn som en blå prikk.

Alle artene ble funnet langs de kalkrike båndene som går inn Skråfjorden og nær Åfjord sentrum. Selv om det dels var nye lokaliteter vi fant dem på, snakker vi likevel om velkjente arter for distriktet, se <http://artskart.artsdatabanken.no/> Fugle-reir er nok den mest interessante. Den ble påvist sparsomt på to steder med vel 100 meters mellomrom ute på Straumsnes på nordsiden av Skråfjorden. Arten er bare kjent fra vel en håndfull funn i Sør-Trøndelag, der et av dem ble nettopp gjort i dette området av Roy Humstad i 1984 og 1993. Om ikke er snakk om nøyaktig samme lokalitet, så er det sannsynligvis nær ved.

Høstturen ble lagt til første uka av oktober, og jeg hadde da ambisjoner om å sjekke ut en del kulturlandskaper og særlig se etter beitemarksopp. Selv om soppse-songen 2012 var generelt en av de dårligste etter årtusenskiftet, så ble turen likevel relativt vellykket. Det finnes fremdeles enkelte flotte naturbeitemarker i ytre deler av Åfjord kommune, ikke minst på Linesøya og Stokkøya, og jeg fant der en god del rødlistearter, inkludert enkelte som knapt er kjent fra Sør-Trøndelag tidligere, som grå småfingersopp *Clavulinopsis cinereoides* (Figur 2), rødlistet som nær truet NT – både ved Hosensanden på Stokkøya, og Stemma på Linesøya som ny for fylket. Glassblå rødspore *Entoloma caeruleopoli-*

tum, NT – Stemma på Linesøya, oliventunge *Microglossum olivaceum*, rødlistet som sårbar VU – Troningen på Stokkøya og vranglodnetunge *Trichoglossum walteri* VU – Troningen på Stokkøya som ny for fylket.

Figur 5. Ormetunge (t.v) og marinøkkel *Botrychium lunaria* (Thomé 1885)

Det var nok likevel Grimstadøya i Skråfjorden som stakk av med den største og mest positive overraskelsen dette året. Øya er delvis skogkledt, men har også en del åpne strandberg og enger som fremdeles blir ganske godt skjattet med beitende kviger sommerstid. Det går samtidig et par bånd med kalkstein over øya som ikke vises på geologisk kart, men ses tydelig når en går langs stranda.

Mitt besøk på øya ble lagt til 2. oktober 2012. Jeg hadde da tatt kontakt med grunneier Jan Arne Skarsvaag på forhånd. Han var positiv til at jeg skulle kartlegge naturverdiene på øya og stilte også opp med båt og skyss ut dit. Været var på topp med sol og gode høsttemperaturer, så forventningene mine var ganske høye på forhånd. Og de ble så absolutt innfridd!

Flere av de strandnære bergene hadde en rik, kalkkrevende karplanteflora, samtidig som det også fantes velhevdete ugjødslede enger i flere av buktene på øya. Lista over både beitemarksopp og kravfulle karplanter ble etter hvert både lang og interessant. Av beitemarksopp kan nevnes arter som sauevokssopp *Hygrocybe ovina* (VU), rød honningvokssopp *Hygrocybe splendidissima* (VU) (Bilde på forsida) og kobbertunge *Microglossum fuscobubens*, VU – ny for Sør-Trøndelag. Selv om det begynte å bli seint på sesongen var det også mulig å finne en god del karplanter, inkludert arter som lodden vaniljerot, bakkesøte (NT) og stedvis bra med marianøkleblom og blåstarr.

Den største overraskelsen kom likevel nesten ute på sørvestspissen av øya. På ei lita strandnær og nok noe kalkrik eng der ble det funnet et fint bestand av ormetunge i kanten mot noe kratt (Figur 3). Karplantefloraen for øvrig i nærområdet var ganske ordinær, men inkluderte enkelte kalkkrevende engplanter som vill-lin. I tillegg

vokste beitemarksopp her, deriblant både rød honningvokssopp og skarlagenvokssopp *Hygrocybe punicea*, noe som sterkt indikerer langvarig hevd som beitemark og fravær av gjødsling. Ut fra mitt kjennskap til artens økologi så er voksestedet nokså normalt, om enn muligens litt tørrere enn gjennomsnittet.

Jeg reagerte selvsagt umiddelbart på funnet, men ble likevel forbauset når jeg i ettertid kunne konstatere at dette faktisk antagelig er første gang arten er funnet i Sør-Trøndelag fylke! I det minste er det ikke angitt noen funn på Artskart, se figur 1. Ute på Ørlandet og Storfosna burde det finnes eller ha vært en del egnede voksesteder for arten, men også andre steder både rundt Trondheimsfjorden og ut mot havet burde det være muligheter. Arten er riktig nok sjelden både i Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag, men selv om den er overveiende sørlig har den nasjonalt tyngdepunkt langs Helgelandskysten i Nordland. Lenger sør finnes den spredt hele veien langs kysten ned til svenskegrensa, og går på Østlandet også litt inn i landet.

Forekomsten på Grimstadøya fyller tilsynelatende igjen en av de største utbredelseslukene for arten langs norskekysten, med vel 10 mil til nærmeste lokalitet i sør (Smøla, der den for øvrig ikke er sett på noen ti-år og kan være forsvunnet) og det samme til nærmeste i nord (Nærøya i Vikna, sist sett i 1999).

Figur 2. Grå småfingersopp *Clavulinopsis cinereoides* funnet på Hosensanden.

Foto: Geir Gaarder

Figur 3. Brun engvokssopp *Hygrocybe colemanni* funnet på Øyan ved Selnes.

Foto: Geir Gaarder

Figur 3. Gulaktige, litt visne blader av ormetunge i engkanten inn mot noen einerkjerr på Grimstadøya 2 oktober 2012. Hvis en bare er litt oppmerksom er faktisk arten nokså enkel å finne på seinhøsten som følge av den relativt gule fargen på bladene. Foto: Geir Gaarder

Arten er rødlistet som sårbar (VU) i den nyeste rødlista (Kålås et al. 2010). Mitt funn påvirker ikke denne vurderingen. Flere potensielt aktuelle voksesteder for ormetunge er i gjengroing og i ferd med å gå tapt (eller har allerede gjort det) også i Åfjord, og denne forekomsten på Grimstadøya kan like gjerne være en gammel restforekomst som en nyetablering. I rødlistevurderingen (<http://www.artsportalen.artsdatabanken.no/Rodliste2010/Vurdering/Ophioglossumvulgatum>) er arten for øvrig noe upresist angitt som sterkt knyttet til "maritim" slått/beiteeng langs kysten sør for Helgeland. Det vi nok i praksis snakker om, både her på Grimstadøya, samt de forekomstene jeg kjenner fra Nordvestlandet og Helgeland, er at det dreier seg om lavtliggende, kalkrike og gjerne noe veldrenerte enger. Det er gjerne bare snakk om 1-5 meter over havnivå, men jeg har aldri sett arten på det som blir definert som strandeng med saltvannstolerante arter. Derimot står den helst i sona få meter innenfor, vanligvis i godt utviklet og artsrik engvegetasjon, både på grunnlendt mark og mer finkornede løsmasser som stabiliserte sanddyner.

En stor takk rettes til Jan Arne Skarsvaag for velvillig bistand med båtskyss og god forvaltning av den flotte øya og Egil Ingvar Aune og Heidi Solstad fra NTNU Viten-

skapsmuseet for å oppklare om Ormetunge var tidligere funnet i Sør-Trøndelag!

Litteratur

Aune, E. I. 2003. *Biologisk mangfold i Åfjord kommune*. NTNU Vitensk.mus., Rapp. bot. Ser. 2003-2: 1-88.

Kålås, J. A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. (red.) 2010. *Norsk rødliste for arter 2010*. Artsdatabanken, [Trondheim]

Thomé O. W. 1885 *Flora von Deutschland, Österreich und der Schweiz*, Gera

Møteprogram våren 2013

Medlemsmøta våre, som normalt er opne for alle planteinteresserte, blir vanlegvis haldne den første måndagen i månaden (unntak april), kl. 19.00. Møta blir haldne på NTNU Vitskapsmuseet, i auditoriet i Suhmhuset, Elvegata 6 i Trondheim. Vi avsluttar møta med ei enkel servering til kostpris, plante-utloddning og sosialt samvær.

4. februar. *Trond Arnesen: Villblommer og vers – på artsinventering i lyrikken.*

Trond er førstemanuensis ved Avdeling for lærar- og tolkeutdanning ved Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST). I foredraget vil han ta oss

med på ein botanisk ekskursjon i poesiens verden. Månadens art er kanarivortemjolk *Euphorbia canariensis* som blir presentert av Berit Forbord Moen.

4. mars. Årsmøte og Eli Fremstad: Kartlegging av planter – en faglig utfordring.

1. Årsmøte med start kl. 19.00. Medlemmene får årsmøtepapira i eiga sending. 2. Ope foredragsmøte (start kl. 19.30). Eli Fremstad: Kartlegging av planter – en faglig utfordring. I mars 2013 kjem det fjerde (og siste) bandet av «Det norske floraatlasen», eit prosjekt om kartlegging av utbreiinga til norske karplanter. Prosjektet har gått i meir enn tre botanikargenerasjonar. Botanikar Eli Fremstad fortel kva arbeidet med atlasen har bestått i, om erfaringar og resultat.

8. april. Temamøte om framande og svartelista artar.

Ein representant for Artsdatabanken vil fortelje kva «Norsk svarteliste» er og korleis ho vart til. Evelyn Gildemyn, rådgivar naturforvaltning, Trondheim kommune snakkar om kva kommunen gjer for å halde nede eller fjerne svartelista planter i Trondheim. Beate Sundgård, rådgivar naturforvaltning, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, tek for seg den regionale handlingsplanen og den nasjonale forskrifta mot framande artar. Månadens art er huldrestry *Usnea longissima*

som blir presentert av Håkon Holien.

6. mai. Kristine Westergaard: Har planter overlevd i Norge under siste istid allikevel?

Kristine forsvarte i 2010 sin doktorgrad i Tromsø med ei avhandling om arktisk-alpine planteartar med atskilt utbreiing. Ho er no forskar ved NINA der ho arbeider med arktisk-alpine og boreale planter sin systematikk, plantegeografi og bevaringsgenetikk. Månadens art er furu *Pinus sylvestris* som blir presentert av Heidi Solstad.

Villblomstenes dag – søndag 16. juni 2013

Når blomsterprakten er på sitt mest spennende arrangerer de nasjonale botaniske foreningene i Norden turer i nærmiljøet. Turene passer for alle aldersgrupper og starter på angitte oppmøtesteder kl. 13.00. De fleste turene er av 2–3 timers varighet, med innlagt matpause. Ta med nistepakke og drikke. Eventuelle endringer blir gitt bl.a. på de nasjonale sidene for Villblomstenes dag <http://www.villblomstenesdag.no>.

Trondheim: Leinstrand, Laugolia Møtested: Rasteplassen i svingen like øst for reservatet (Sundet). Turmål: Vandring langs naturstien. Turledere: Dag Inge Øien, Sigmund Sivertsen

Trondheim: Teisendammen

Møtested: Byåsen butikkssenter
Turen går langs brei og fin sti. Turledere: Abjörn Moen og Berit Forbord Moen

Malvik: Flatholman. Møtested: Parkeringsplassen ved Flatholman i Muruvik. Turmål: Området har blanding av strandberg, strandeng, bar- og lauvskog. Strandberga er særlig interessante med innslag av sørlige arter. Turledere: Jan Erik Kofoed og Harald Kildal. I samarbeid med Trondheim sopp- og nyttevekstforening

Tydal: Myntfunnet Møtested: Myntfunnet i Gressli Turmål: Ca. 2 km lang tur der vi ser på engsamfunn og granskog, Turledere: Hilde Kirkvoll og Saxe Aasen

Hemne: Vinjæra. Nærmere om møtested og turmål blir kunngjort seinere. Turledere: Bjørg Steinveg og Egil Ingvar Aune. Samarbeid med Hagelaget Hemne.

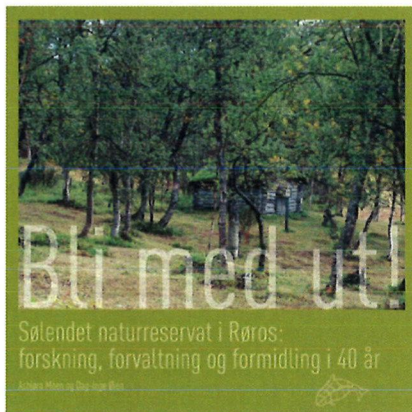
Skaun: Også her blir det tur, møtested og turmål blir kunngjort seinere. Turleder: Jarle Inge Holten.

Flere turer vil bli annonsert seinere. Kan du tenke deg å arrangere villblomsttur i næleiken av der du bor? Ta kontakt med styret på epost: post@nbf-tla.org

Bokanmeldelse: Sølendet naturreservat i Røros: forskning, forvaltning og formidling i 40 år av Asbjørn Moen og Dag-Inge Øien.

Av Ingar Pareliussen

I åtte år har NTNU Vitenskapsmuseet publisert populærvitenskapelige bøker under tittelen «Bli med ut!» som handlar om naturområder, plante- eller dyre-grupper, og spesielle naturfenomen. utgivingane frå 2004 til 2007 ligg fritt tilgjengeleg på heimesida til Vitenskapsmuseet og dekker tema frå dinosaurar, primulahagen ved Ringve botaniske hage, om gamle hageplanter til insektseter og flaggermus.

I haust kom det 12 bindet i serien ut: «*Sølendet naturreservat i Røros: forskning, forvaltning og formidling i 40 år*» av Asbjørn Moen og Dag-Inge Øien. Eit område ved Røros

som burde vere godt kjent blant mange av våre medlemmer sidan foreininga har arrangert mange ekskursjonar oppigjennom tidene til denne rike lokaliteten. Det er vel mange som har fått sin første observasjon av svartkurle *Nigritella nigra* her, saman med mange andre flotte orkidear.

Dei ulike tema som er tatt opp i boka er delt opp i logiske kapitlar. Dei to første kapitla etter innleiinga presenterer historia til Sølendet, skjøtselshistoria saman med dei økologiske prinsippa som styrer utviklinga av området. I det tredje kapitlet går ein òg igjennom kva som skal til for å oppretthalde det rike økosystemet som Sølendet er ein del av, og kva freding og skjøtselplaner som er i hevd og kva som kan vise seg å vere naudsynt for framtida. Deretter kjem eitt kapittel med dei edafiske faktorane, og korleis dei påverkar vegetasjonstypene, og kva typar vegetasjon ein finn på Sølendet. Det femte kapitlet viser kva dei lange studia av vegetasjon har vist av korleis skjøtsel og tid endrar habitat og vegetasjon. Det siste kapitlet tek i korte trekk for seg formidlingsarbeidet som er gjort i tilknytning til naturreservatet.

Boka har mange bidragsytarar frå forskarar og forvaltarar som får presentert si forskning i området og som gir boka ein mangsidig innfallsvinkel, og får slik presentert mange år med forskning på ein god måte. Desse er stort sett samla i ka-

pittel 4 og 5. I tillegg har boka ein oversikt over mange av dei doktorgrader og hovudfag som er gjort på Sølendet og gir slik ein god innfallsport for dei som ønsker å studere nærare det fantastiske naturreservatet.

Dersom ein skal finne noko å sette fingeren på må det vere at eg er usikker på kven mottakaren av boka skal vere. Den er populærvitenskapelig i form, men det er ikkje ei lettvektsbok. Mykje god forskingskunnskap blir formidla på ein relativt enkel måte, men likevel kan eg ikkje la vere å tenke at dette vil vere ei bok for dei som er spesielt interessert av planter og vegetasjon generelt og Sølendet spesielt. Slik skulle den kanskje passe godt til våre medlemmer, og eg vil sei at boka burde finnast i sekken for alle som kan tenke seg å ta ein tur til Sølendet, bor i nærleiken eller har lyst å lære om forvalting, skjøtsel og menneskepåverka naturtypar. Boka kostar 195 og kan tingast på heimesidene til NTNU Vitenskapsmuseet eller på Akademika.

Etterlysing av gamle botanikksanger

Mange gamle medlemmer har nok gode minne om at ein song i Norsk Botanisk Forening i tidlegare tider. Styret har funne fram frå gamle papir ein av dei gamle slagerane og vi voner at dette kan vekke gamle minner til live.

I tillegg lurer vi på om nokon av våre medlemmer har fleire botanikksongar som vart brukt i tidlegare tider. Eller kanskje har dykk fleire vers på denne songen? Rykta sei at det stadig kom til nye strofer

og vers etter som ulike hendingar skjedde i foreininga. Så les og syng eller les og grav i gamle papir og hovud og send det dykk finn til styret på e-post: post@nbf-tla.org

Du skal få min...

:/: Du skal få min plantelupe når jeg dør :/:

For hva skal jeg vel mod lupe

i den varme svovelsuppe?

Du skal få min plantelupe når jeg dør.

:/: Du skal få min gamle flora når jeg dør :/:

For å finne hva alt heter

tar jeg nøklen til St. Peter

Du skal få min gamle flora når jeg dør.

:/: Du skal få min plantepresse når jeg dør :/:

For jeg trenger ingen presse

til det tørre himmelgresset.

Du skal få min plantepresse når jeg dør.

:/: Du skal få min blomstersamling når jeg dør :/:

For der vokser nye blomster

oppå svovelforekomster.

Du skal få min blomstersamling når jeg dør.

:/: Du skal få min samling Poa når jeg dør :/:

For hva skal jeg vel med rappen

når jeg entrer himmeltrappen.

Du skal få min samling Poa når jeg dør.

:/: Du skal få min valmusamling når jeg dør :/
For hva skal jeg med Papaver
når jeg ligger som kadaver.
Du skal få min valmusamling når jeg dør.

Og min algesamling skal du også få,
både røde og de grønne og de blå.
For hva skal jeg vel med tangen,
når jeg dyrker harpeklangen?
Og min algesamling skal du også få.

:/: Du skal få min høyfjellsklokke når jeg dør :/
For hva skal jeg med Synandrae
når jeg har så mange andre.
Du skal få min høyfjellsklokke når jeg dør.

:/: Du skal få min samling arver når jeg dør :/
For det fins så mange slemme
som jeg ikke kan bestemme.
Du skal få min samling arver når jeg dør.

:/: Du skal få min lille Splachnum når jeg dør :/
For St. Peter dyrker roser,
men han avskyr møkkamoser.
Du skal få min lille Splachnum når jeg dør.

Ellébore noir (*Helleborus niger*).

artbookillustrations.com

Olav Dahle Svanholm
Bugges vei 6 B
7051 TRONDHEIM

B

Returadresse:

Norsk botanisk forening
Trøndelagsavdelingen
Vitenskapsmuseet
Seksjon for naturhistorie
7491 Trondheim

Innhold

Hvitmyrak <i>Rhynchospora alba</i> – sjelden i Gauldalen?	3
Plantegeografisk og økologisk status	3
Gjenfangster og nytt funn	4
Konklusjon	12
Litteratur	12
Ormetunge <i>Ophioglossum vulgatum</i> – funnet på Grimstadøya i Åfjord kommune som ny for Sør-Trøndelag fylke.	13
Litteratur	18
Møteprogram våren 2013	18
4. februar. Trond Arnesen: Villblommer og vers – på artsinvente- ring i lyrikken.	18
4. mars. Årsmøte og Eli Fremstad: Kartlegging av planter – en faglig utfordring.	19
8. april. Temamøte om framande og svartelista artar.	19
6. mai. Kristine Westergaard: Har planter overlevd i Norge under siste istid allikevel?	19
Villblomstenes dag – søndag 16. juni 2013	19
Bokanmeldelse: Sølandet naturreservat i Røros: forskning, forvaltnig og formidling i 40 år av Asbjørn Moen og Dag-Inge Øien.	20
Etterlysing av gamle botanikksangar	21
Du skal få min.	22